

**ПЛАН САДИБИ А.А. РЖЕВУЦЬКОГО, 1900 р. – ВАЖЛИВЕ
КАРТОГРАФІЧНЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ
ВЕРХІВНЯНСЬКОГО ПАРКУ**

Н.С. МОЛОЧКОВА,

Ю.О. КЛИМЕНКО, доктор сільськогосподарських наук,

Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України

Садиба у селі Верхівня (нині Ружинського району Житомирської області) яку відвідував відомий французький письменник Оноре де Бальзак у 1847-1848 та у 1848-1850-х рр. має меморіальне значення. Такі об'єкти повинні підтримуватися та зберігатися, а їх втрачені елементи – відновлюватися. Внаслідок проведених архівних пошуків вдалося знайти план садиби децю пізнішого часу (1900 р.), але аналіз цього картографічного джерела дає вагомі відомості про садибу, які дозволяють розробити проект її реконструкції на науковій основі.

Ключові слова: *старовинний парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, історичний план, сучасний план, відновлення*

Старовинні парки є нашим національним надбанням. Особливо цінними серед них є ті, що мають меморіальне значення (пов'язані з видатними історичними постатями чи подіями). До таких парків відноситься й Верхівнянський, який знаходиться у селі Верхівня Ружинського району Житомирської області. Його власницею з 1841 року по 1850 рік була Евеліна Ганська (уроджена Ржевуцька), до якої у 1847-1848 та 1848-1850 рр. приїздив відомий французький письменник Оноре де Бальзак, за якого вона вийшла заміж у 1850 р.

Парки, які мають меморіальне значення, повинні зберігатися, підтримуватися, а у разі втрати окремих ландшафтних компонентів, вони повинні відновлюватися у тому вигляді, який мали на період меморіалізації. Очевидно, що для Верхівнянського парку періодом меморіалізації є ті роки, коли парк відвідував Оноре де Бальзак, а саме 1847 – 1850 рр.

Кінцевою **метою досліджень** була розробка проекту реконструкції парку (відновлення ландшафтного вигляду на період меморіалізації). Для цього передбачалося зібрати максимально можливу історичну інформацію (картографічні, іконографічні та писемні джерела), а також провести обстеження території для з'ясування сучасного стану.

Незважаючи на те, що палацово-парковий ансамбль у с. Верхівня широко відомий, навіть навколо основних дат його спорудження ведуться суперечки. Є данні про те, що палац збудований у 1780-х роках, а капличка (костьол) – у 1810 р. [6]. У Верхівні датою побудови палацу та східного флігелю вважають 1800 р., західного флігелю – 1799 р., льоху – 1805 р., каплички – 1810 р. Р. Афтаназі Р. вважає найвірогіднішим, що палац був зведений після одруження Вацлава Ганського з Евеліною (1819 р.) [10]. Тоді ж, або трохи пізніше, у парку були збудовані каплиця, арковий міст через балку, оранжерея, мисливський будинок. Відомості про побудову палацу у 1780-х роках, а каплиці (костьолу) у 1810 р. Р. Афтаназі вважає помилковими [10]. Історичних планів парку нами в літературі не знайдено.

Матеріали і методи досліджень. Пошук архівних матеріалів здійснювався у архівах Київської та Житомирської областей. Рисунки, фото та описи парку знайдені у літературних джерелах [1, 10]. Топографічний план у М 1 : 2000 отримано у Картгеофонді України. Було проведене дослідження рослинності парку, частина результатів якого відображена у публікації [4]. Для припалацової території було здійснено картування споруд та насаджень у М 1 : 100.

Результати дослідження. Внаслідок проведених пошуків у Державному архіві Київської області було знайдено план села Верхівні, землі якого належали графу А. А. Ржевуцькому (1900 р.) [7] (рис. 1). На цьому плані видно палацово-парковий ансамбль А. А. Ржевуцького (нинішній Верхівнянський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення).

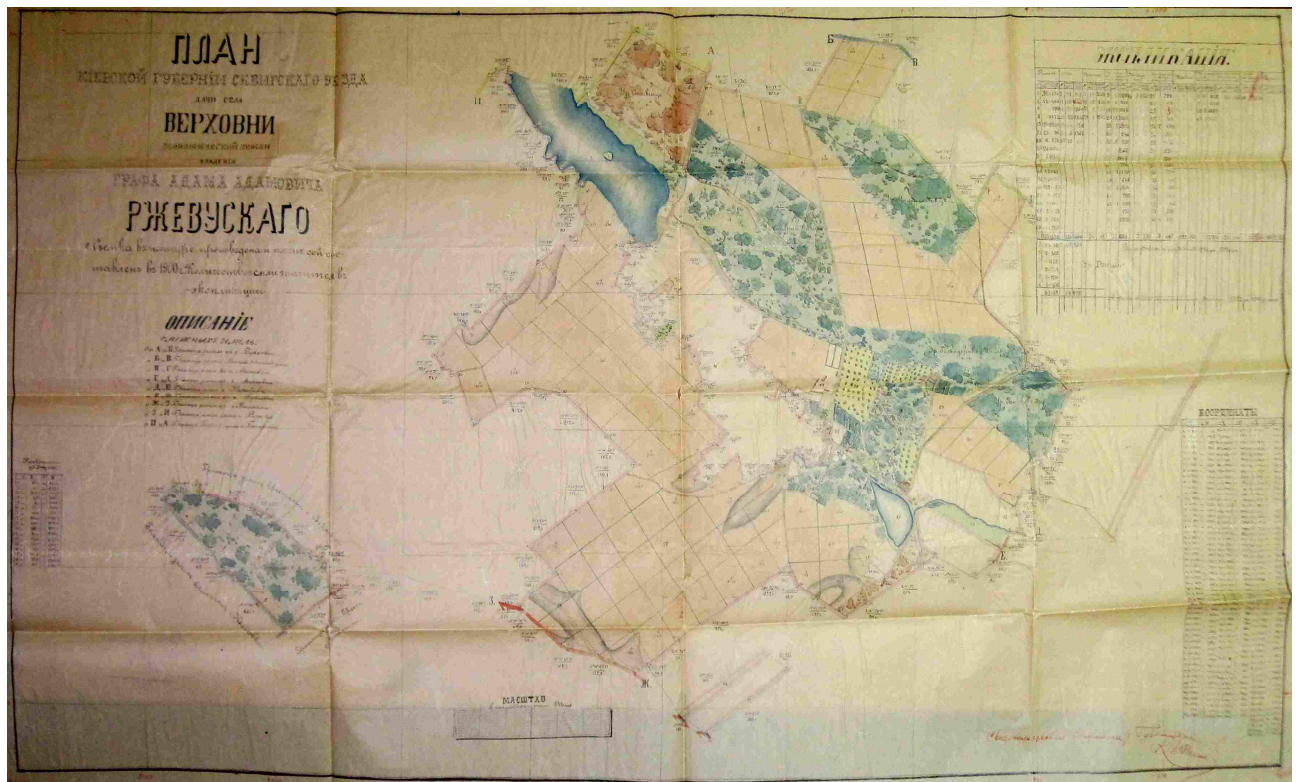

Рис. 1. План села Верхівні, землі якого належали графу А. А. Ржевуцькому, 1900 р.

Для того, щоб стало зрозумілим, як маєток Е. Ганської став володіннями А. А. Ржевуцького нагадаємо, що у 1850 р. Е. Ганська виїхала до Парижу та вийшла заміж за Оноре де Бальзака. Після цього шлюбу маєток відійшов до її доньки Анни (1827 – 1915) від першого шлюбу з Вацлавом Ганським, яка була з 1846 р. дружиною Георга Мнішека (1822 – 1881 рр.). Але Анна Мнішек також у 1850 р. виїхала до Парижу і у Верхівню не повернулася. Тому довгий час маєток був під наглядом управителя – лікаря Кноте. У 1865 р. Анна продала Верхівню своєму дядькові (брату Евеліни) – Адаму Адамовичу Ржевуцькому (1801 – 1888 рр.). Ржевуцький А. А. був ад'ютантом царя Миколи I, військовим губернатором Санкт-Петербургу, генералом кавалерії. Після того, як Олександр I відправив його у відставку, А. А. Ржевуцький 20 років прожив у Верхівні, був тричі одружений. Син від третього шлюбу – Адам Адамович (молодший) (1869 – 1939 рр.) був останнім господарем Верхівні до 1917 р. Саме А. А. Ржевуцькому (молодшому) належала Верхівня у 1900 р., коли був складений знайдений план. Таким чином, цей архівний план накреслили на 50

років пізніше від часів перебування у Верхівні Оноре де Бальзака. За 50 років під впливом трьох господарів: Анни Мнішек та її управителя, А. А. Ржевуцького і А. А. Ржевуцького (молодшого), садиба, безумовно, зазнала змін, але це – найближчий до періоду меморіалізації план, який на теперішній час вдалося знайти.

Фрагмент цього плану представлено на рис. 2.

Рис. 2. Садиба А. А. Ржевуцького на фрагменті плану 1900 р.

На рис. 3 наведено сучасний топографічний план частини території села Верхівня з Верхівнянським парком. На рис. 3 використані такі умовні знаки: а – будівлі; б – підпірна стінка; в – огорожа; г – пам'ятник; д – дорога з твердим покриттям; е – ґрунтова дорога; є – стежка; ж – міст; з – водойма; и – річка та струмок, напрямок течії; і – дамба; к – схил; л – вал; м – рів та вал; н – урвище, яма; о – спортивний майданчик; п – головний вхід до парку; р – орієнтація плану північ-південь; с – озеленена територія парку; т – масив, або група дерев за офіційними межами парку; у – луки та лани за межами парку; ф – заболочені луки за межами парку; х – плодовий сад за межами парку; ц – алея із хвойних рослин за межами парку; ч – горизонталі та відмітка однієї з них.

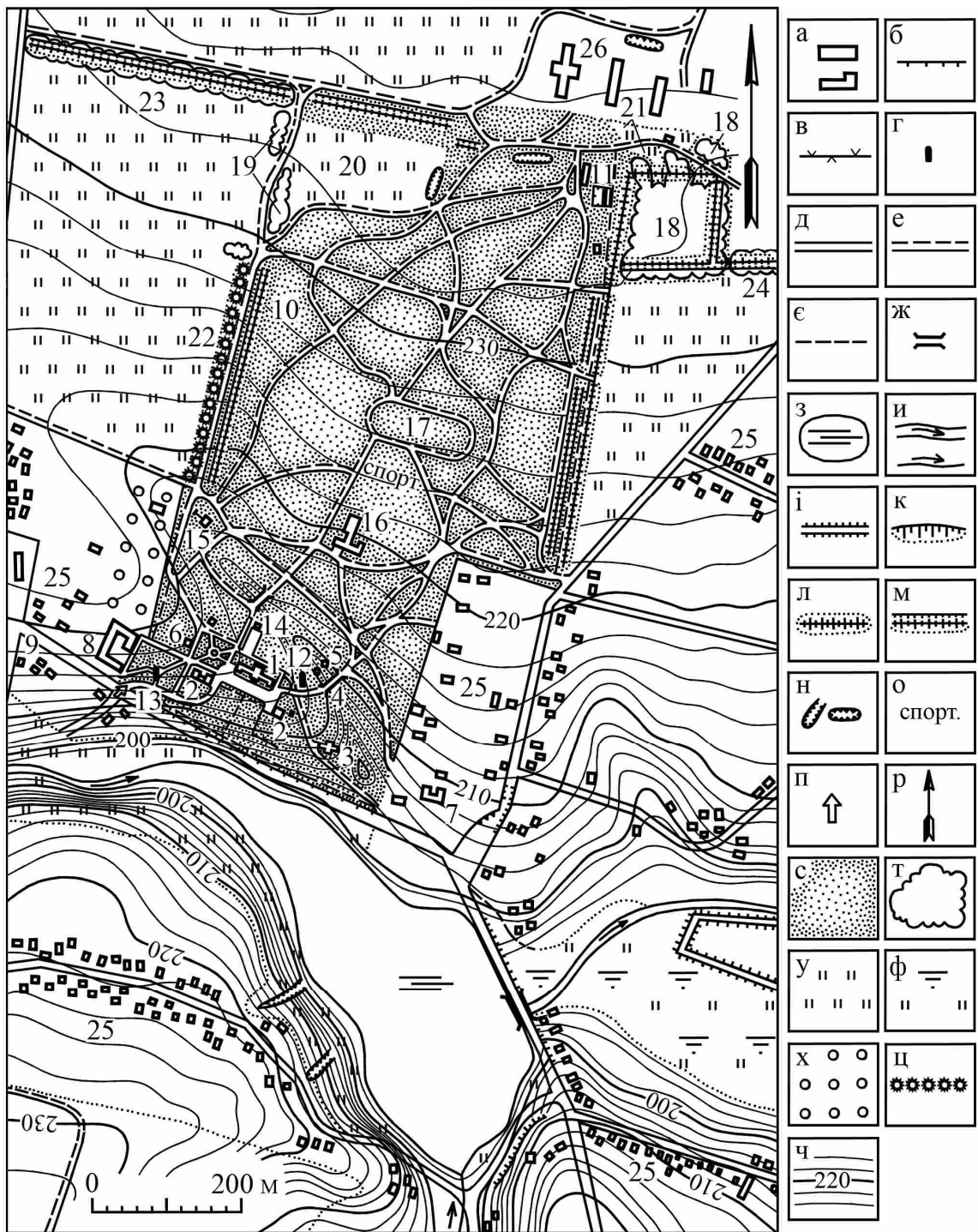

Рис. 3. Розташування, планування та рельєф Верхівнянського парку: 1 – палац; 2 – флігелі; 3 – костьол; 4 – старовинний арковий міст; 5 – криниці; 6 – старовинний льох; 7 – будинок управителя маєтком лікаря Кноте (припущення потребує перевірки); 8 – стайні; 9 – місце, де була Веденська церква; 10 – місце, де була оранжерея; 11 – місце, де були господарчі будівлі; 12 – пам'ятний знак, який повідомляє, що Верхівнянський парк є пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення; 13 – пам'ятник учителям та студентам технікуму, які загинули під час війни 1941 – 1945 рр.; 14 – естрада; 15 – котельня; 16 – гуртожиток; 17 – стадіон; 18 – лісовий масив, який формально не входить до складу парку, але який ми розглядали як його складову частину; 19 – лісосмуга (з ясена звичайного та карагани деревоподібної), яку бажано включити до складу парку; 20, 21 – луки, які бажано включити до складу парку; 22 – лісосмуга із ялини звичайної, яка формально не входить до складу парку, але яку ми розглядали як його складову частину; 23, 24 – лісосмуги; 25 – село Верхівня; 26 – ферма.

За офіційними даними площа парку – 34 га [9]. Але, за нашими підрахунками, у цих межах площа становить не 34, а 38,4 га. Крім того, з незрозумілих причин, у межі парку не був включений масив, площею 2,5 га, позначений на рис. 3 цифрою 18 (лісовий масив, який формально не входить до складу парку, але який ми розглядали як його складову частину). Західною межею парку за паспортом парка-пам'ятки садово-паркового мистецтва є дорога, а у природі – ряд ялин звичайних за дорогою, який займає площу 0,4 га. Таким чином реальна площа парку становить 41,3 га. На нашу думку, було б бажано включити до складу парку ясеневу лісосмугу, обсажену із заходу караганю деревоподібною (на рис. 3 позначена цифрою 19), площею 0,4 га; луки (на рис. 3 позначені цифрою 20), площею 2,6 га; а також 0,5 га луків, які на рис. 3 позначені цифрою 21. Тоді парковий масив мав би цілісну форму, а його площа сягала 44,8 га. До парку із заходу та сходу прилягають дубово-ясеневі лісосмуги (на рис. 3 позначені цифрами 23 та 24). На захід від ялинової та ясенєво-караганової алеї тепер знаходяться луки. Але на рис. 2 на цьому місці бачимо плодовий сад (він позначений цифрою 20). Відомий дослідник старовинних парків О. Л. Липа у 1960 р. писав про наявність у Верхівнянському парку великого плодового саду [5]. На жаль, під час встановлення меж парків-пам'яток садово-паркового мистецтва плодові сади не вважалися цінними і тому, у більшості випадків, їх до складу парку не включали. Таким чином, невід'ємні (у ландшафтному, естетичному і, лише у третю чергу, у господарському значенні) частини старовинних садиб залишали за межами об'єктів природно-заповідного фонду. Плодові сади, що не входили у заповідну територію, зазвичай невдовзі занепадали і зникали, що сталося й у Верхівні. Тому варто підіймати питання про повернення території колишнього плодового саду до складу парку та про відновлення на ній саду.

На рис. 2 біля парку видно два лісові урочища – Голендерський чагар та Войков яр. На північний захід від парку знаходилося ще одне урочище – Старий Чагар, а на північний схід від Старого Чагара розташовувалося урочище Молода Березина (рис. 1). Афтаназі Р. повідомляє, що у лісі, який межував з

парком, знаходилася ферма з розведення фазанів [10]. У лісі вільно жило декілька сотень ланей та кабанів.

На основі рис. 2 ми виготовили схему паркових доріжок (рис. 4), а на основі рис. 3 – схему сучасних доріжок (рис. 5) з показом на ній (темним кольором) розташування старовинних доріжок за нашими припущеннями.

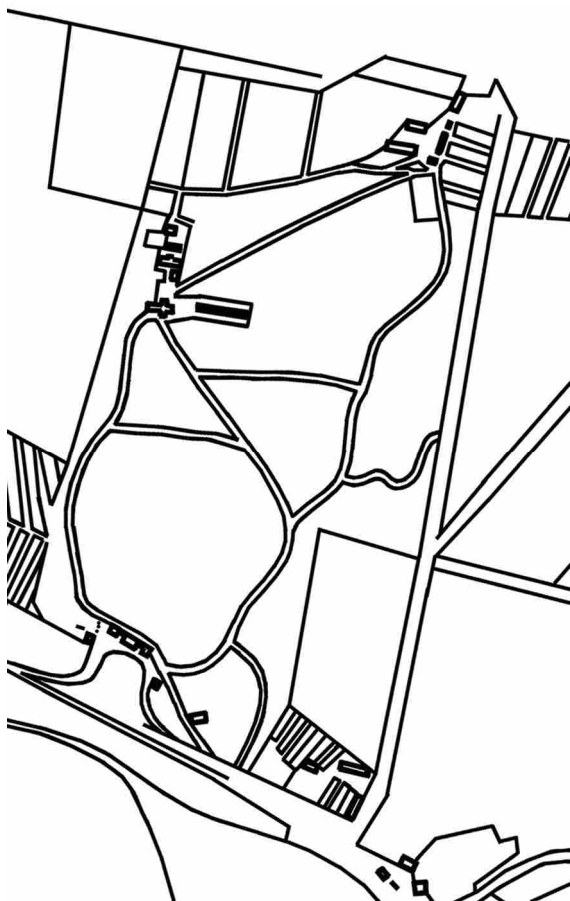

Рис. 4. Схема паркових доріжок за планом садиби А.А. Ржевуцького 1900 р.

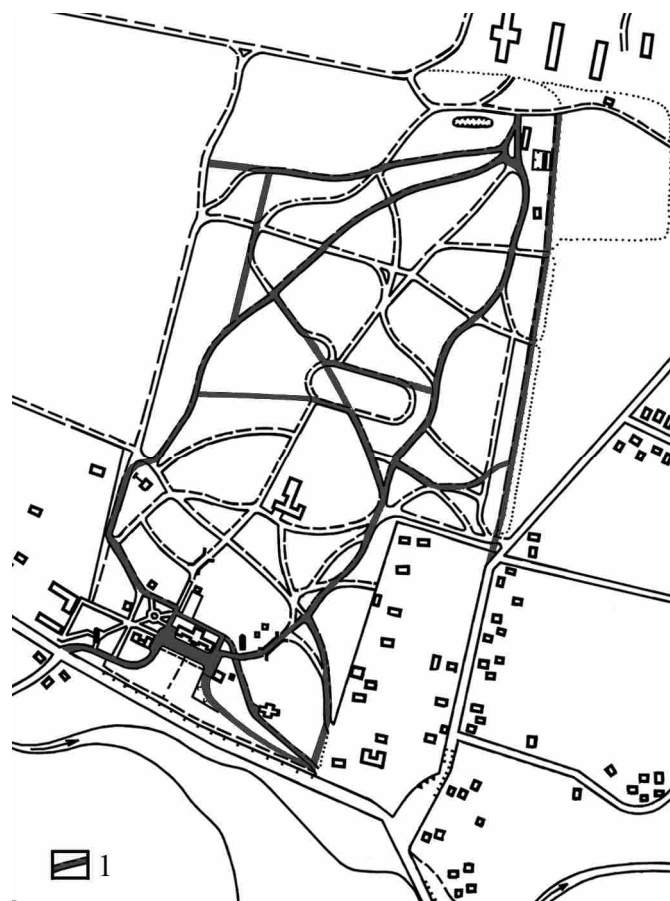

Рис. 5. Схема паркових доріжок за сучасним планом. 1 – старовинні доріжки на основній парковій території.

В деяких місцях між рис. 4 та рис. 5 є явні розбіжності. Позбутися їх (тобто встановити, як насправді проходили старовинні доріжки) можна лише за проведення археологічних розкопок. План перетинають також штрихові лінії. Можливо, що так були показні стежки. Не можна виключати, що на плані садиби А. А. Ржевуцького 1900 р. були показані не всі паркові доріжки (стежки). Взагалі, територія Верхівні та Верхівнянського парку мала б стати об'єктом дослідження архітекторів та археологів для виявлення споруд XIX ст.

та їх решток, а також для встановлення первинного планування. Зокрема, на рис. 3 цифрою 7 позначено споруду, яка, можливо, є будинком управителя маєтком лікаря Кноте (за часів Анни Мнішек). На рис. 6 наводимо фрагмент плану 1900 р., а на рис. 7 – рисунок цієї споруди, виконаний художником Наполеоном Ордою, який жив з 1807 р. до 1883 р., та зобразив у другій половині XIX ст. багато польських маєтків [10]. Цей будинок відомий також під назвою „мисливський павільйон”, яку він отримав за А. А. Ржевуцького (молодшого), який любив полювання.

Рис. 6. Будинок управителя на плані (у центрі), 1900 р.

Рис. 7. Мисливський павільйон у Верхівні (худ. Наполеон Орда) [10].

Цифрою 8 на рис. 3 позначена споруда, яка, можливо, була стайнею, цифрою 9 – місце, де була Веденська церква. Необхідно також розібратися, чи збереглися залишки господарських споруд у північно-східній частині парку (їх добре видно на рис. 2, а на рис. 3 їх місцезнаходження позначене цифрою 11).

На рис. 2 видно декілька цифр, значення яких розшифровується у експлікації до плану. Зокрема цифри 17, 18, 19 та 20 попали у один стовпчик – „під садибами, садами та городами”, зокрема, позначені цифрою 17 сади мали площу 750 квадратних саженив, позначені цифрою 18 городи – 1 десятину 330 квадратних саженив, позначена цифрою 19 садиба – 39 десятин 1008 квадратних саженив (43,07 га), позначені цифрою 20 сади – 13 десятин 2064 квадратні саженив.

Розглянемо ще три фрагменти плану садиби А. А. Ржевуцького, 1900 р. та порівняємо перший фрагмент із сучасним планом. На рис. 8 наведено план припалацової території у 1900 р., а на рис. 9 – сучасний.

Рис. 8. Фрагмент плану садиби А.А. Ржевуцького, 1900 р. (припалацова частина).

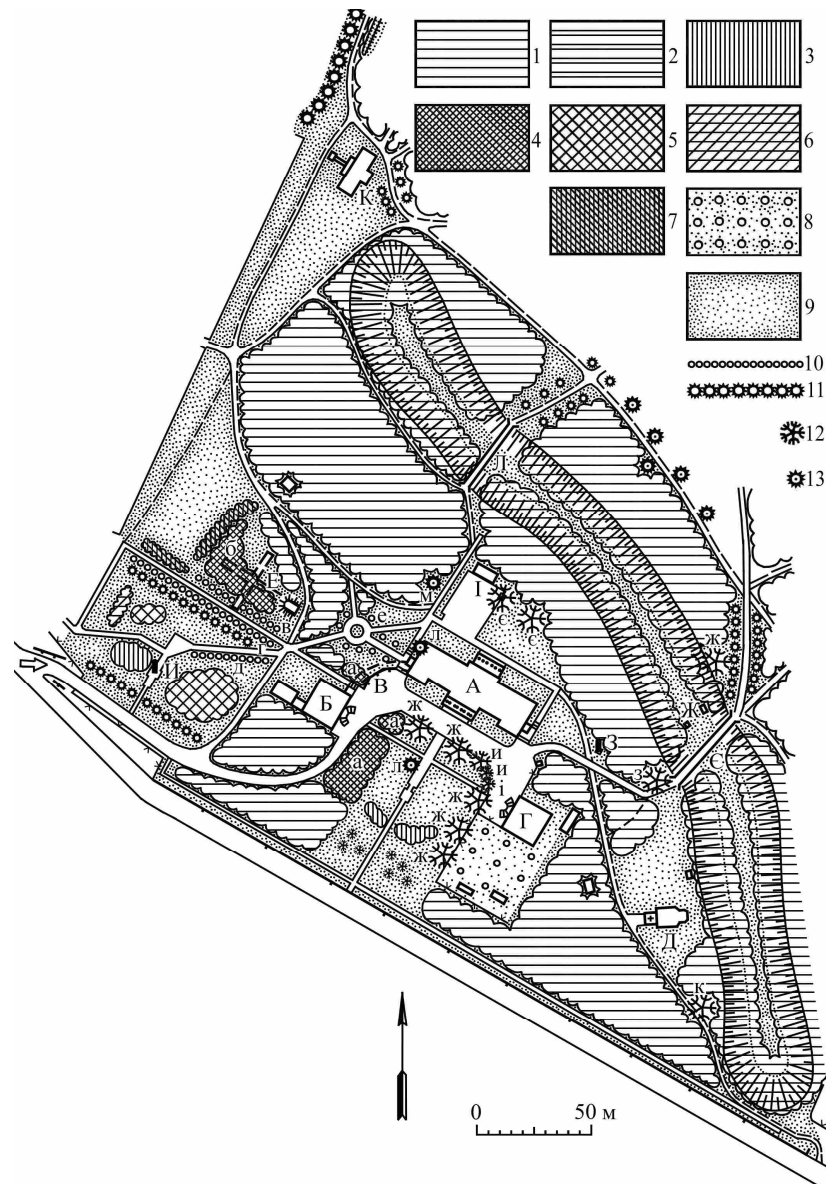

Рис. 9. Сучасний план припалацової частини Верхівнянського парку:
 А – палац; Б – західний флігель; В – підземний хід між флігелем та палацом; Г – східний флігель; Д – каплиця (костюл); Е – старовинний арковий міст; Ж – льох (1805 р.); З – криниці; 3 – пам'ятний знак, який повідомляє, що Верхівнянський парк є пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення; И - пам'ятник вчителям та студентам технікуму, які загинули під час війни 1941 – 1945 рр.; І – естрада; К – котельня; Л – металевий міст, збудований у ХХ ст. Насадження: 1 – *Fraxinus excelsior* L.; 2 – *Ulmus scabra* Mill.; 3 – *Betula pendula* Roth; 4 – інші види листяних дерев (а – *Acer campestre* L.; б – *Juglans regia* L.); 5 – виділ, в якому жоден із видів не переважає; 6 – *Syringa vulgaris* L.; 7 – інші листяні кущі (*Caragana arborescens* Lam.); 8 – плодовий сад; 9 – галявина, луки; 10 – ряд з листяних дерев (в – *Aesculus hippocastanum* L.; г – *Tilia cordata* Mill.; д – *Betula pendula*; е – *Sorbus aucuparia* L.); 11 – ряд з хвойних дерев (*Picea abies* (L.) Karst.); 12 – листяний солітер (є – *Acer platanoides* L. 'Schwedleri'; ж – *Fraxinus excelsior*; з – *Aesculus hippocastanum*; и – *Acer platanoides*; і – *Tilia cordata*; к – *Celtis occidentalis* L.); 13 – хвойний солітер (л – *Picea abies*; м – *Larix decidua* Mill.).

Порівняння рис. 8 та рис. 9 показує, що перед південним фасадом палацу на рис. 8 відсутні дерева, а на рис. 9 вони вже існують. Тому необхідно звернутися до історичних іконографічних джерел, на яких зображена ця територія (рис. 10 – 13) [1, 10].

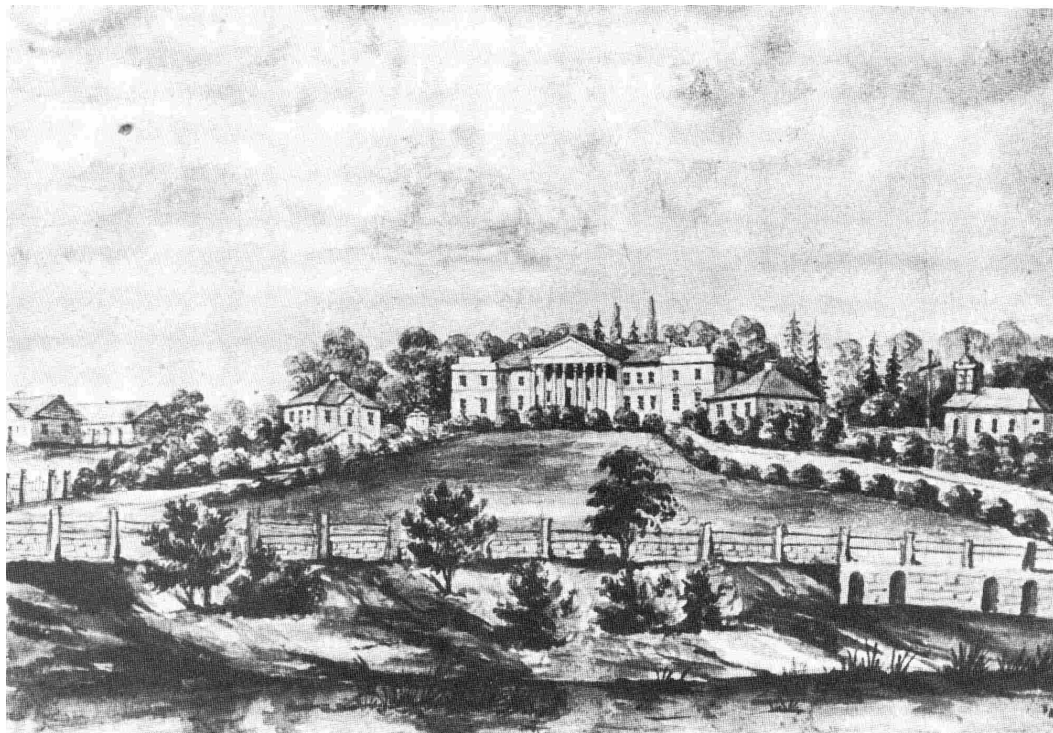

Рис. 10. Загальний вигляд палацового ансамблю у Верхівні (худ. Наполеон Орда)[10].

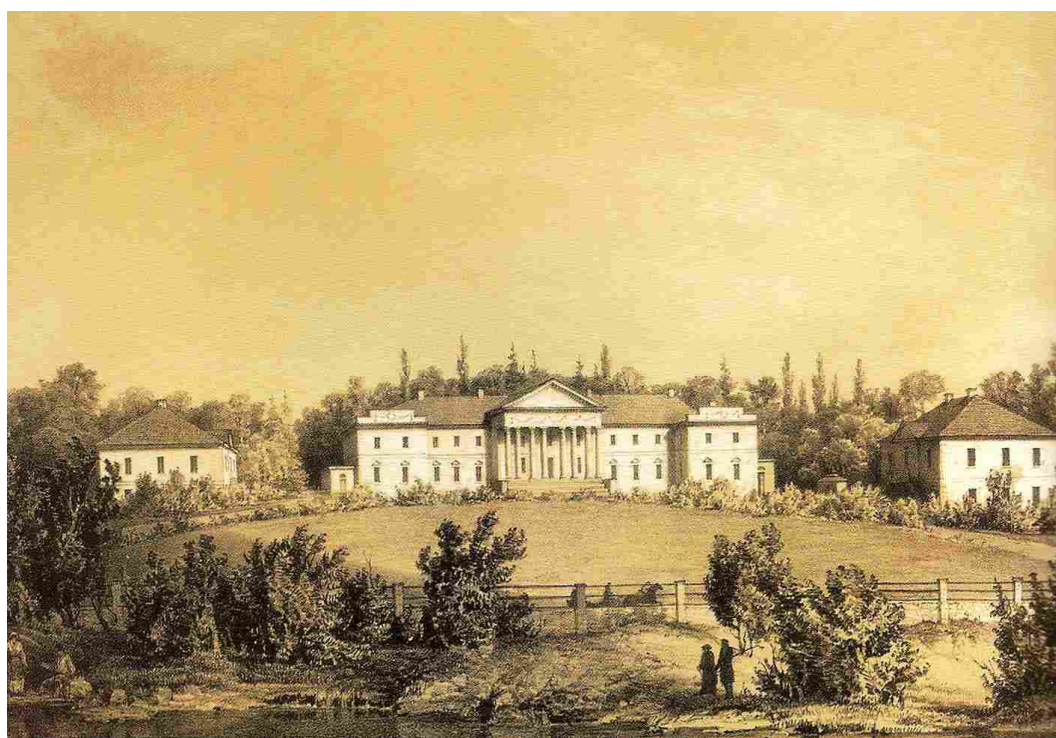

Рис. 11. Палац у Верхівні (худ. Наполеон Орда) [1].

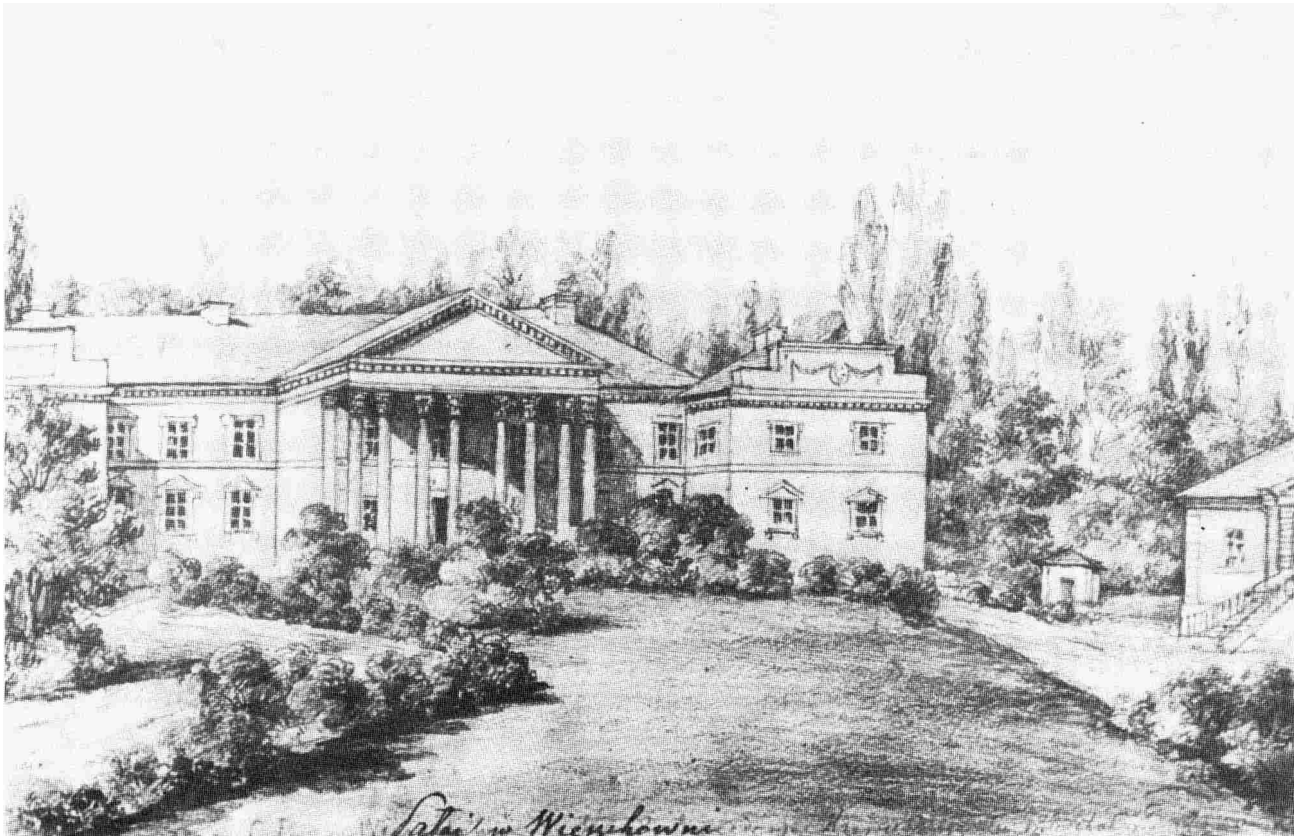

Рис. 12. Парадний фасад палацу у Верхівні (худ. Наполеон Орда) [10].

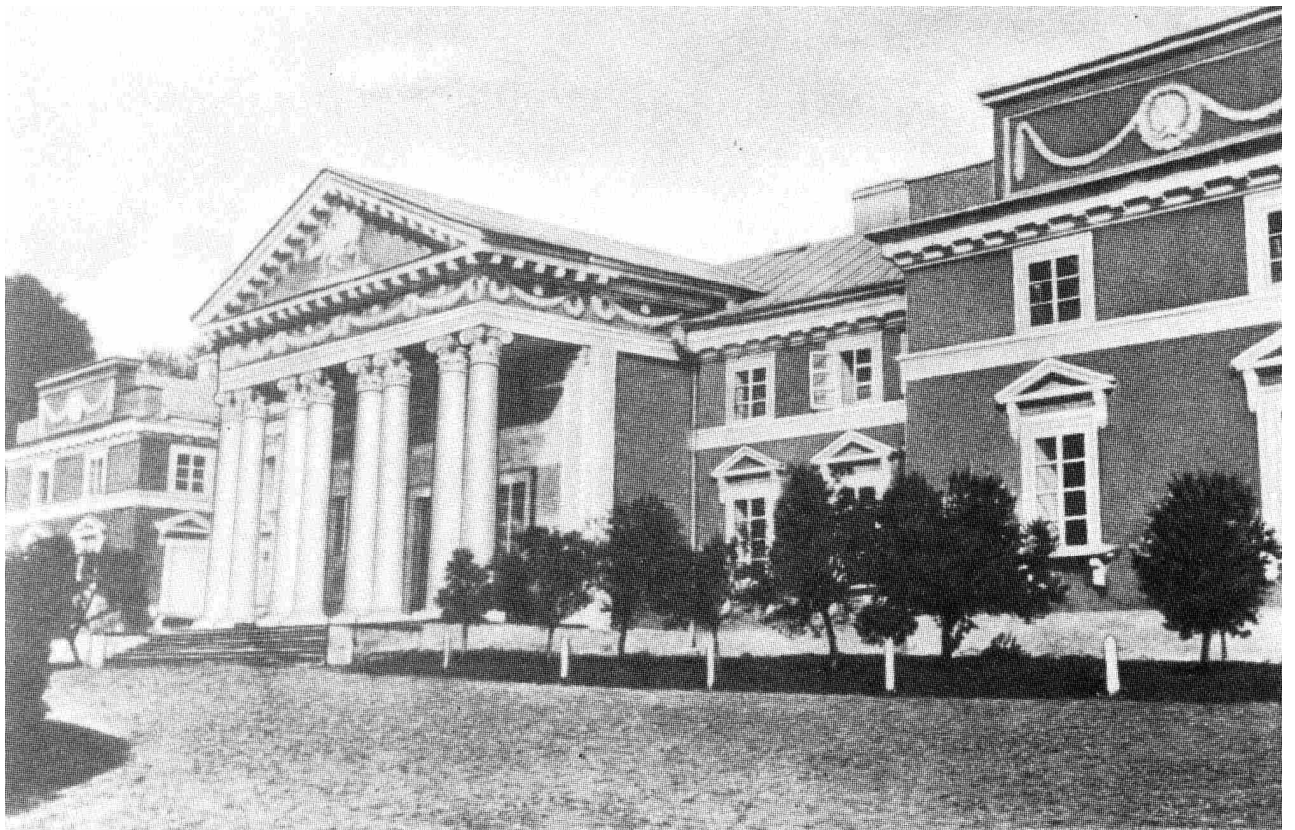

Рис. 13. Верхівня. Парадний фасад палацу (близько 1914 р.) [10].

На рисунках 10 – 13 перед південним фасадом палацу є тільки кущові рослини. За палацом проглядаються веретеноподібні крони, найвірогідніше, тополі італійської (*Populus italica* (Du Roi) Moench). На рис. 10 з лівого боку помітні, ймовірно, стайні, на рис. 3 позначені цифрою 8. На рис. 13, який відноситься до часів А. А. Ржевуцького (молодшого), перед фасадом палацу висаджені штамбові деревця, що свідчить про зміни у вигляді садиби з часом.

Є також фото палацу з іншого боку (рис. 14), на якому помітно листяне дерево біля палацу.

Рис. 14. Верхівня. Адам Вітольд Ржевуцький зі своїми лісниками біля паркового фасаду палацу (близько 1914 р.) [10].

На рис. 8 можна помітити домову каплицю. Озеленення прилеглої до неї території невдовзі після перебування у Верхівні Оноре де Бальзака, передає рисунок Наполеона Орди (рис. 15). Серед зображених рослин виділяється хвойна, ймовірно, ялина звичайна (*Picea abies* (L.) Karst.).

Рис. 15. Домова каплиця у Верхівні (худ. Наполеон Орда) [10].

Розглянемо наступний фрагмент плану садиби А. А. Ржевувського, 1900 р., на якому наведено ділянку, де знаходилася оранжерея (рис. 16).

Рис. 16. Фрагмент плану садиби А. А. Ржевувського, 1900 р. (оранжереї).

На плані зображено не одну будівлю, а шість. Тобто це був цілий комплекс споруд. На жаль від них залишились тільки фундаменти у ґрунті.

Як виглядала одна з оранжерей, свідчить рисунок Наполеона Орди (рис. 17).

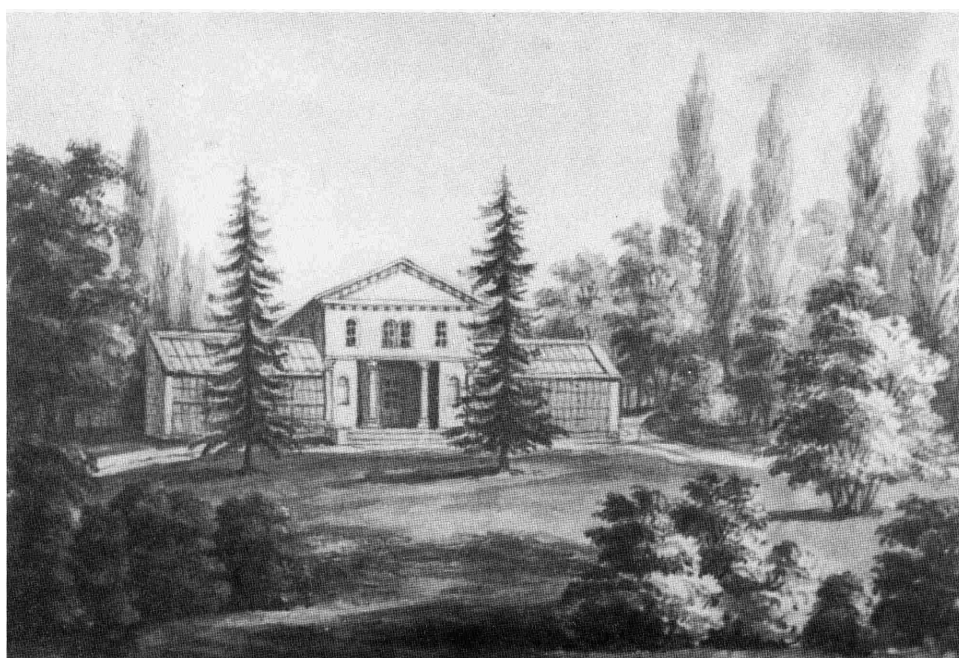

Рис. 17. Верхівня. Оранжерея у парку (худ. Наполеон Орда) [10].

Перед входом в оранжерею були висаджені два хвойні дерева (найвірогідніше – ялини звичайні), а за оранжереєю та праворуч від неї можна впізнати тополі італійські.

На нашу думку дуже важливо зберегти рештки цих оранжерей, зробити їх екскурсійними об'єктами. Для цього можна було б скористатися методом консервації та відновлення фундаментів, який на першому етапі дозволяє відтворити планування території, а у майбутньому не становить перешкод для відновлення історичних споруд. Цей метод Клименко Ю.О. пропонував для консервації та відновлення фундаментів павільйонів у дендропарку „Олександрія” (рис. 18, 19) [3], ним можливо скористатися у Верхівні.

Рис. 18. Рештки фундаментів третього павільйону у дендропарку „Олександрія” (2005 р.).

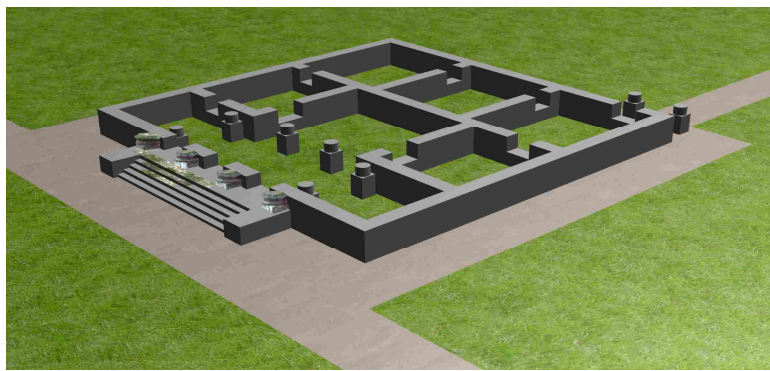

Рис. 19. Комп'ютерний малюнок решток третього павільйону у дендропарку „Олександрія” після проведення консервації фундаментів і відновлення дорожньо-стежкової мережі.

Інший комплекс господарських споруд у 1900 р. знаходився у північно-східній частині парку (рис. 20).

На краю саду розміщені шість споруд. Далі на схід йдуть майже прямокутні діляночки – городи (на плані чотири з вісьми цих діляночок позначені цифрою 18). Окремо знаходиться оточена парканом ділянка зі спорудою та маленьким плодовим садом (на плані їй відповідає цифра 17).

На плані садиби А. А Ржевуцького, 1900 р. рослини показані досить формально. Тому не можна бути впевненим, що саме там, де на плані зображена куртина або плодове дерево в саду, вони були насправді. Тобто такі позначення слід сприймати як умовні знаки, які свідчать, що на одній території

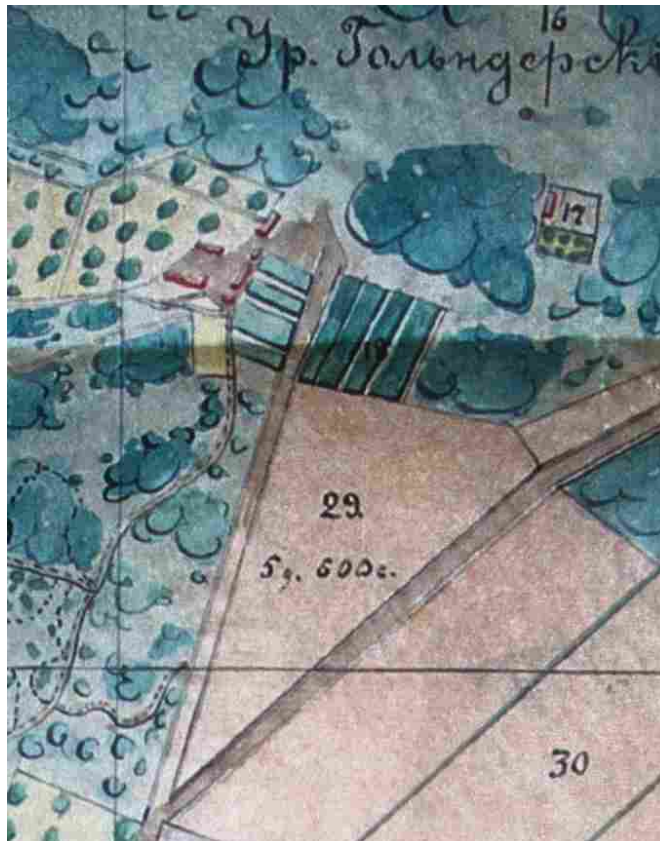

Рис. 20. Фрагмент плану садиби А. А. Ржевуцького, 1900 р. (північно-східна частина парку).

були куртини дерев, а на іншій – плодові сади. З іншого боку, зображення рослин на плані відрізняються, що видно на рис. 16. Це може свідчити про те, що по різному зображені насаджень відрізнялися одне від другого.

За історичною довідкою про парк, наданою нам у коледжі, у парку був влаштований іподром, який знаходився на місці сучасного стадіону. План 1900 р. про наявність іподрому не свідчить, тому саме повідомлення про його існування потребує перевірки.

До наведених даних додамо, що під час пошуку архівних матеріалів Молочковою Н.С. було знайдено документ про купівлю Яном Ганським Верхівні у Каспера Любомирського [2]. Документ датується 1781 р., але це – дата перекладу акту про купівлю з польської мови на російську. Сам же акт був оформлений у 1770 р. у Варшаві. Раніше вважалося, що Ян Ганський придбав Верхівню після смерті Каспера Любомирського, тобто після 1780 р. [9], а насправді ця подія відбулася у 1770 р. [2]. Також було знайдено план

земельних володінь А. В. Мнішек, 1865 р. [8]. На жаль, на цьому плані показані тільки межі, у яких перебували садиба і парк, але всередині цих меж ніяких позначень не нанесено (увага укладачів плану була зосереджена на земельних володіннях). Все це свідчить про те, що можливості отримання важливої для відновлення палацово-паркового ансамблю у Верхівні архівної інформації далеко не вичерпані.

Висновки

1. План садиби А. А. Ржевуцького, 1900 р. є важливим історичним картографічним джерелом про Верхівнянський парк.
2. Для відновлення меморіальної садиби необхідно розширити її межі, включити у склад об'єкту природно-заповідного фонду важливі історичні складові маєтку.
3. Необхідно виявити усі споруди, рештки споруд (фундаменти), історичні доріжки тощо та привести їх у експозиційний стан.
4. Можливим варіантом відновлення історичного планування ділянок, на яких споруди були зруйновані, є консервація та відновлення фундаментів.
5. Сучасні споруди мають бути винесені за межі історичної садиби, сучасні дороги та доріжки – ліквідовані.
6. Необхідно провести реконструкцію насаджень на всій території парку, спираючись на картографічні, іконографічні та інші наукові джерела (у тому числі на геоботанічні дослідження території та корінних лісів регіону).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белорусские художники / Наполеон Орда. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://delaemvmeste.by/beloruskie-hudozhniki/napoleon-orda/>
2. „Выпись созданию в 1781-го марта дня Житомирском городском суде в котором Овручский чесник Иван Ганский получил арендное владение Верховню, Криловку, Быстрык в полное владение” / Державний архів Київської області. Фонд 782, опис 2, дело №353. – стр. 353.

3. Галкін С. І. Проект відновлення планування та насаджень на території палацового комплексу дендропарку “Олександрія” (м. Біла Церква) [Електронний ресурс] / С. І. Галкін, Ю. О. Клименко // “Наукові доповіді НУБіП”. – 2010. – 5 (21). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Nd/2010_5/10gsiobt.pdf – 20 с.
4. Клименко Ю. О. Верхівнянський парк: історія створення та сучасний стан / Ю. О. Клименко // Вісник Національного університету імені Тараса Шевченка. Інтродукція та збереження рослинного різноманіття. – 2005. – Вип. 8. – С. 44 – 47.
5. Липа О. Л. Визначні сади і парки України та їх охорона / О. Л. Липа. – Київ: Вид-во Київського ун-ту, 1960. – 176 с.
6. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – Киев: Будівельник, 1985. – Т. 2. – 336 с.
7. „План Кіевской губерніи Сквирскаго уезда дачи села Верховни экономической земли владения графа Адама Адамовича Ржевускаго. Съёмка въ натуре произведена и планъ сей составлень въ 1900 г.”/ Державний архів Київської області. Фонд 1542, опис 1, дело №2047.
8. „Планъ Кіевской губерніи Сквирскаго уезда мирской земли села Верховни вотчиннаго владенія графини Анны Вацлавовой Мнишекъ. Составлень 1865 года. / Державний архів Київської області. Фонд 1542, опис 1, дело №2070.
9. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення: [Довідник] / Редкол. В. Б. Леоненко та інші. – К., 1999. – 240 с.
10. Aftanazy R. Materialy do dziejow rezydencji / R. Aftanazy. – Warszawa, 1993. – Т. XI А. – 718 s., Т. XI В. – 288 s.

ПЛАН УСАДЬБЫ А. А. РЖЕВУЦКОГО, 1900 г. – ВАЖНЫЙ КАРТОГРАФИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК ДЛЯ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ВЕРХОВНЯНСКОГО ПАРКА

Н. С. Молочкова, Ю. А. Клименко

Усадьба в селе Верховня (ныне Ружинского района Житомирской области), которую посещал известный французский писатель Оноре де Бальзак в 1847-1848 и 1848-1850 гг. имеет мемориальное значение. Такие объекты должны поддерживаться и сохраняться, а их утраченные элементы – восстанавливаться. Вследствие проведённых архивных поисков удалось найти план усадьбы несколько более позднего времени (1900 г.), однако анализ этого картографического источника даёт важные сведения об усадьбе, которые позволяют разработать проект её реконструкции на научной основе.

Ключевые слова: старинный парк-памятник садово-паркового искусства, исторический план, современный план, восстановление

A. A. RJEVOODSKYJ'S FARMSTEAD PLAN (1900) IS AN IMPORTANT CARTOGRAPHIC SOURCE FOR VERHIVNJANSKYJ PARK'S RENOVATION

N. S. Molochkova, Yu. O. Klymenko

Farmstead situated in village Verhivnja (nowadays of Rujinskij district, Zhytomyr Oblast) has been visited by a famous French writer Honoré de Balzac willing to see his fiancé Ewelina Hańska in 1847-1848, 1848-1850. Thereby this palace-park complex has memorial significance. Such objects should be maintained and preserved; their lost elements should be restored. While searching through archives, a farmstead plan of a slightly later date (1900) has been found. Still, analysis of this cartographical source provides important information about the farmstead, information that allows developing a project of the farmstead's reconstruction on a scientific basis.

Key words: old park-monument of landscape gardening arts, historical plan, modern plan, renovation